

СЕКЦІЯ 22.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

ХАРИТОНОВ ЄВГЕН ОЛЕГОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор, завідувач кафедри цивільного права, доктор юридичних наук

КОНСТРУКТ «ПРИВАТНЕ ПРАВО УКРАЇНИ» ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ПОХИБКА

Останнім часом увага до досліджень у сфері приватного права набуває усе більшої популярності, що, безумовно, є цілком виправданим в умовах постіндустріального суспільства.

Разом із тим, набуває актуальності питання коректності використання терміно-поняття «приватне право України». Фактично, останнє виступає як соціальний конструкт, тобто, як ідея, що сприймається як природна і очевидна тими, хто приймає її, залишаючись при цьому винаходом або штучно створеним культурним артефактом, що належить певній культурі або спільноті.

Звісно, такий підхід не виключений, але вимагає визначення методологічної основи, певних «правил гри», оскільки при його застосуванні мається на увазі, що «людина виявляє вибірковість по відношенню до соціальних конструктів, приймаючи одні й відкидаючи інші» [1].

Отже, спробуємо оцінити надійність методологічного підґрунтя використання конструкту «приватне право України».

Для початку зауважимо, що характерними рисами приватного права є те, що воно: 1) ґрунтується на визнанні людини (особи) самостійною цінністю: людина визнається не засобом, а метою права; 2) покликане регулювати відносини між приватними особами, забезпечуючи «суверенітет» кожної; 3) ставить на чільне місце приватний інтерес: акцентує увагу на економічній свободі, вільному самовираженні та рівності товаровиробників, захисті прав власників (у тому числі, від сваволі держави); 4) виходить з можливості вільного волевиявлення приватних суб'єктів при реалізації їхніх прав; 5) припускає широке використання договірної форми регулювання цивільних відносин; 6) містить норми, які «звернені» до суб'єктивного права і забезпечують його судовий захист; 7) характеризується переважанням диспозитивних норм.

Диспозитивний метод (метод координації) характерний для регулювання на засадах формальної рівності, ініціативності та вільного розсуду учасників відповідних відносин. На процес такого регулювання впливає активність учасників суспільних відносин, що регулюються за його допомогою. У характерних рисах диспозитивного методу проявляються особливості приватного права як наднаціонального феномену, що складається, передусім, із сукупності гуманітарних ідей, правових принципів, правил і норм, що стосуються визначення статусу і захисту інтересів окремої особи (людини).

Та обставина, що приватне право (так само, як і право публічне) є наднаціональною системою права, зумовлює необхідність врахування існування різних рівнів правового регулювання: загально-людського (наднаціонального), локально-цивілізаційного (в межах певної цивілізації), національного або ж державного (в межах певної держави або, навіть, ще вужчої спільноти). При цьому зауважимо, що концепт приватного права сформувався в межах Західної європейської цивілізації на підґрунті грецької античної філософії та римського права, ставши наслідком інтеграційних процесів у цій галузі.

Тому некоректними, методологічно необґрунтованими є спроби використання конструктів «приватне право України», «приватне право Франції», «приватне право Німеччини» тощо.

Натомість, виходимо з того, що конструкт «приватне право» існує як концепт найвищого рівня узагальнення і має бути прийнятним, як теоретична категорія, для людства в цілому, незалежно від національності, громадянства, статі тощо.

Інша річ, що це «теоретичне сприйняття» конструкту не означає його впровадження у національну правосвідомість, практику національного законодавства, юридичний побут тощо. Конструкт «приватне право» може прийматися на рівні національного менталітету (який є передумовою формування правового менталітету, а відтак правосвідомості «приватноправового характеру»), а може не відповідати традиційним уявленням суспільства.

Відтак у першому випадку може і має йтися про «традицію приватного права у певній країні» (де «традиції» охоплюють елементи культури, які свідомо передаються з покоління в покоління). Отже, можемо вести мову, наприклад, про «традицію приватного права в Україні» чи «традицію приватного права у Франції», але не про «приватне право України», «приватне право Франції». Натомість, відповідна галузь національного права держави називається: «цивільне право України», «цивільне право Франції» тощо, виступаючи як прояв приватного права на рівні національних правових систем.

Зауважимо також, що у випадках, коли конструкт «приватне право» не сприймається на рівні національного менталітету, не відповідає традиційним уявленням суспільства щодо підходів до регулювання майнових та немайнових відносин, то про «традицію приватного права» у цій державі (правовій системі) не йдеться взагалі. Втім, це не

заперечує використання конструктів «цивільне право», «цивільне законодавство», «правове регулювання цивільних відносин».

Список використаної літератури:

1. Соціальний конструктивізм [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальний_конструктивізм.

Ключові слова: приватне право, цивільне право, конструкт.

Ключевые слова: частное право, гражданское право, конструкт.

Key words: private law, civil law, construct.

КІЗЛОВА ОЛЕНА СЕРГІЇВНА

Міжнародний гуманітарний університет,
професор, завідувач кафедри цивільного та господарського права
і процесу, доктор юридичних наук

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ОСОБИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Швидкий процес розвитку сучасного суспільства робить інформацію ключовим елементом у житті людини, а права особи в сфері інформаційних відносин, – невід'ємною частиною прав та свобод особи, закріплених на конституційному рівні. Про важливість інформаційних відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави, свідчить розповсюдження використання інформації, а саме одержання, зберігання, використання та поширення. Усі процеси, що відбуваються у суспільстві, а саме виробництво товарів та послуг, їх розподіл, збут, створення і використання новітніх технологій ніяк не можуть існувати без використання інформації. Результатом цього є перетворення сучасного світу у всесвітню інформаційну мережу. При цьому, основною метою держави повинно стати забезпечення державної підтримки розвитку інфраструктури надання інформаційних послуг через мережу Інтернет; створення умов для розвитку підприємницької діяльності та конкуренції у галузі використання каналів електронного зв'язку, забезпечення конституційних прав людини і громадянина на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань. Цьому сприятиме національне законодавство у сфері охорони та захисту прав та інтересів приватних осіб.

Незважаючи на те, що існує безліч точок зору щодо визначення поняття «інформаційне суспільство», ця категорія не є правовою, але воно широко використовується у правовому полі. Це пов'язане, насамперед, з тим, що основним об'єктом, щодо якого виникають інформаційні